

MIKÄ POLITIIKKA? KENEN MEDIA?

Median vaikutuksesta politiikkaan ja päinvastoin on kiistelty aktiivisesti jo pitkään (ks. esim. Corner & Pels 2003). Poliitiikan ja median tutkimuksen kenties tunnetuin debatti koskee viihteen ja politiikan yhtälöä. Teesit politiikan viihteellistymisestä ja sen demokratiaa rapauttavasta vaikutuksesta lienevät tuttuja *Tiedotustutkimuksenkin* lukijoille. Anu-Hanna Anttila, Ralf Kauranen ja Pekka Rantanen toteavat tässä teemanumerossa julkaistussa artikkelissaan, että politiikan viihteellistymistä on usein pidetty jälkimodernina ilmiönä, joka liittyy toisen maailmansodan jälkeisen median, etenkin television kehitykseen. Viihteellistymisen on väitetty pilaavan politiikan uskottavuuden siirtämällä sen painopisteen asioista henkilöihin, tunteisiin ja hömppään. Anttila, Kauranen ja Rantanen kiinnittävät huomiota politiikan ja viihteen suhteen historiallisuuteen ja osoittavat näkemyksen politiikan viihteellistymisestä ainakin osittain historiattomaksi. 1900-luvun alun suomalaisten sosialistien poliittista toimintaa koskevan tapaustutkimuksen avulla kirjoittajat osoittavat, että viihteellä ja politiikalla oli jo tuolloin runsaasti yhtymäkohtia. Viihdettä hyödynnettiin tietoisesti sosialismin aatteen tutuksi tekemisessä sekä kannattajien osallistamisessa ja toimintaan sitouttamisessa. Kirjoittajat tekevätkin eron viihteellistymisen ja viihteellistämisen välille: Viihteellistymisessä poliittiset toimijat joutuvat mukautumaan muualta tuleviin muutospaineisiin, kun taas viihteellistäminen on toimijoiden tietoista toimintaa.

Viihteen mahdollisuuksia on viime aikoina alettu pohtia aiempaa myönteisemmin. Vastavetona politiikan viihteellistymisestä tehdyille pessimistisille näkemyksille tutkijat ovat alkaneet tarkastella esimerkiksi sitä, voisiko viihde toimia uutena kansalaisten poliittisen sosiaalistumisen ja aktivoinnin kanavana (ks. van Zoonen 2006, 289). Huomiota on kiinnitetty etenkin politiikan ja populaarikulttuurin yhteenkietoutumiseen (ks. esim. Jones 2005; Richards 2004). Yhtäältä näkökulmaa sävyttää huomio siitä, että perinteinen politiikka voisi hyvinkin ottaa oppia populaarikulttuurista. Tämän taustalla on ajatus, että tapamme lähestyä ja kokea populaarikulttuurin esityksiä on alkanut vaikuttaa myös siihen, mitä odotamme politiikalta, erityisesti emotionaalisesti. Joidenkin arvioiden mukaan tämä kulttuurinen muutos on niin selvä, että politiikka selviää haasteesta vain sopeutumalla siihen. Esimerkiksi Barry Richards (2004) arvioi, että poliittista viestintää on itse asiassa jo kauan vaivannut ”emootioiden vaje”, johon politiikan on viimein kyettävä vastaamaan. Yleisöt odottavat poliitikoilta ja poliittisilta esityksiltä samankaltaisia emotionaalisesti mukaansatempaavia narratiiveja kuin television saippuaoopperoilta. Richards esittääkin, että demokratian elpyminen vaatii huomion kiinnittämistä kokemusten affektiiv-

suuteen. Myös Stephen Coleman (2006, 458) arvelee, että poliitikot olisivat ihastuksissaan, jos he saavuttaisivat yleisössään yhtä suurta osallistumisinnokkuutta kuin *Big Brother* saa aikaan katsojissaan.

Toisaalta näkemyksiin viihteen mahdollisuuksista liittyy toive siitä, että politiikan viihteellinen käsittely mediassa tekisi politiikasta kansantajuisempaa ja kansalaisten kannalta kiinnostavampaa. Esimerkiksi poliittisten viihdeohjelmien on toivottu herättelevän kansalaisia seuraamaan politiikkaa entistä aktiivisemmin (ks. Jones 2005, 70). Humorististen keskusteluohjelmien on niin ikään katsottu kyseenalaistavan normatiivisia oletuksia siitä, kuka saa puhua politiikasta julkisuudessa ja mitkä asiat ansaitsevat julkisen käsittelyn. Pohdinnat viihteen mahdollisuuksista ovat kuitenkin saaneet osakseen myös kritiikkiä. Esimerkiksi Nick Couldry ja Tim Markham (2008, 418) suhtautuvat varauksellisesti populaarikulttuurin mahdollisuuksiin edistää demokratiaa. He osoittavat yhteyden julkiskulttuurin seuraamisen ja politiikkaan kohdistetun alhaisen kiinnostuksen välillä. Keskustelujen perusteella voidaankin ajatella, että politiikan viihteellistymistä koskevassa tutkimuksessa ollaan siirtymässä kolmanteen vaiheeseen, jossa politiikan ja viihteen yhteyksiä ei nähdä automaattisesti ongelmallisina mutta jossa niihin ei myöskään suhtauduta kritiikittömästi. Myös Erkki Karvosen artikkeli tässä numerossa paikantuu tähän kolmanteen vaiheeseen. Karvonen osoittaa, että vanhempi ”moderni” tutkimustraditio on suhtautunut politiikan viihteellistymiseen kielteisesti ja uudempi ”postmoderni” traditio myönteisesti. Karvonen näkee uudemman näkökulman vanhemman antiteesiksi ja sellaisenaan turhan yksipuoliseksi viihteellistymisen kritiikittömäksi hyväksymiseksi.

JULKISET OPPOSITIOT

Postmodernia tutkimustraditiota kohtaan esitetystä kritiikistä huolimatta voidaan ajatella, että mediassa on tapahtunut muutoksia, jotka murtavat aiempia elitistisiä käytäntöjä (ks. esim. Hartley 1999). Mediassa ei enää suosita pelkästään informaatiota ja kasvatuksellisia tavoitteita vaan kiinnitetään yhä enemmän huomiota yksilöihin ja identiteetteihin. Tämä on helpottanut esimerkiksi naisten ja erilaisten marginalisoitujen sosiaalisten ryhmien pääsyä julkisuuteen ja voimistanut niiden mahdollisuuksia toimia poliittisesti (Turner 2006, 157). Toisaalta Graeme Turner (emt., 157) muistuttaa, että tällaisella demokratisoitumisella on rajansa. Erilaisten äänien hyväksymisen ehtona on yleensä kaupallisen mediateollisuuden intressien palveleminen. Valtavirrasta poikkeavat esitykset eivät edelleenkään pääse helposti julkiselle agendalle, kuten vaikkapa tässä numerossa julkaistu Sanna Karkulehdon analyysi marsalkka Mannerheimia käsitelleen dokumentin *Uralin perhonen* kuohuvasta mediavastaanotosta osoittaa. Etenkin elokuvassa kuvatusta normienvastaisesta seksuaalisuudesta kirjoitettiin provokatiivisesti ja provosoituneesti. Karkulehdon mukaan suomalainen sotasankaruus, kansallishistoria ja kansallisuus näyttäytyvät monissa yhteyksissä edelleen muuttumattomina, järkkymättömästi pyhinä ja jalustalle asetettuina ihannekuvina, joita ei sovi julkisesti kyseenalaistaa.

Vaikka valtavirran julkisuudessa epänormatiivisille seksuaalisuuksille ja muille normeja haastaville esityksille on yhä niukasti tilaa, vasta- ja vaihtoehtojulkisuuksien kohdalla tilanne on toinen. Esimerkiksi Jürgen Habermasin

julkisuusteoriaa, johon myös teesi politiikan viihteellistymisestä kytkeytyy, on voimakkaasti kritisoitu erilaisten vaihtoehto- ja vastajulkisuuksien huomiotta jättämisestä sekä siitä, ettei se anna kaikille samanlaisia mahdollisuuksia saada äänensä kuuluviin julkisuudessa (ks. Fraser 1992; Warner 2002). Kriitikot ovat huomauttaneet aiheellisesti, että vaikka ajatus ”julkisuudesta” toimii yhä normatiivisena kehyksenä poliittisille identiteeteille ja kansalaisuudelle (ks. Corner & Richardson 2008, 388), julkisuuksia on monia ja ne muodostuvat erilaisissa prosesseissa. Ajallista jatkuvuutta ei niin ikään tarvitse pitää julkisuuden mittatikkuna, vaan julkisuudet voivat olla myös väliaikaisia (Dahlgren & Hermes 2006, 261). Aini Linjakumpu tarkastelee artikkelissaan queer-muslimien internetissä rakentuvia transnationaaleja julkisuuksia. Linjakumpu esittää, että vaikka homoseksuaalisuus on useimmissa muslimimaissa laitonta, internet on tarjonnut mahdollisuuden tuoda erilaiset seksuaaliset identiteetit julkisesti näkyviksi. Lisäksi virtuaaliset vaihtoehto- ja vastajulkisuudet mahdollistavat islamin sisäisten erojen esiin tuomisen ja niistä neuvottelun sekä islamin sisäisten valta-asetelmien haastamisen.

Median ja julkisuuden muutokset ovat antaneet aihetta pohtia uudelleen myös kansalaisuuden rakentumista. Viimeaikaisissa tutkimuksissa kansalaiset eivät välttämättä enää näyttäyty rationaalisesti toimivina ”yhteiskuntakoneen” osina (ks. Herkman 2008b). Kansalaisuuden voi nähdä rakentuvan monenlaisista, esimerkiksi seksuaalisuuteen, sukupuoleen, etnisyyteen ja ikään liittyvistä tekijöistä (ks. van Zoonen 2005). Kansalaisuuden uudelleen määrittelyillä, kuten kulttuurisen kansalaisuuden käsitteellä, on pyritty saamaan otetta niistä kansalaisuuden ulottuvuuksista, joita on mahdotonta nähdä institutionaalisen politiikan ”silmälasien” läpi. Virallista osallistumista, esimerkiksi äänestämistä, ei voi ymmärtää ainoaksi merkittäväksi eletyn kansalaisuuden käytännöksi (ks. esim. Dahlgren & Hermes 2006, 260). Esimerkiksi Tapio Häyhtiön ja Jarmo Rinteen artikkelissaan tarkastelemaa yksilöpohjaista kansalaisvalvontaa voidaan pitää toisenlaisena väylänä ”kansalaiseksi tulemisessa”, eli oman itsen näkemisessä osaksi yhteiskunnallista kehitystä (Dahlgren 2003, 153). Häyhtiön ja Rinteen artikkelissa esitetään, että internet on merkittävästi muuttanut poliittista toimintaa. Kirjoittajien mukaan uusi verkkoteknologia, esimerkiksi blogit, *YouTube* ja kännykkäkamerat, ovat lisänneet kansalaisten mahdollisuuksia valvoa institutionaalisia valtaominoita ja tehdä niiden toiminnasta aiempaa läpinäkyvämpää ja vastuullisempää. Häyhtiö ja Rinne kiinnittävät huomiota verkossa tapahtuvaan ”parveilevaan” toimintaan, joka pyrkii vaikuttamaan kohdennetusti yksittäisiin epäkohtiin tai ongelmiin.

TUTKIMUSTEN SISÄPOLIITIKAT

Kim Christian Schröder ja Louise Phillips (2007, 890) huomauttavat, että keskustelu median ja politiikan suhteista on keskittynyt dikotomiseen kysymykseen siitä, onko medialla valtaa politiikkaan vai päinvastoin. Kansalaiset ovat sen sijaan jääneet keskustelussa pimentoon (ks. Herkman 2008a). Viimeaikaisessa politiikan ja median kytköksiä tarkastelevassa tutkimuksessa kansalaiset onkin ajoittain nostettu aiempaa näkyvämmiin esille. Esimerkiksi Schröder ja Phillips (2007, 891, 892) pyrkivät irtautumaan asetelmasta, jossa institutionaalinen politiikka asetetaan itsestään selvästi tutkimuksen keskiöön. He suuntaa-

vat katseensa siihen, miten kansalaiset käyttävät mediaa, millaisia kokemuksia heillä on mediasta ja mediajulkisuuteen ”osallistumisesta”, ja miten he jäsentävät politiikan merkityksiä. Myös Nick Couldry ja Tim Markham (2008, 405, 406, 418) toistavat toisin konventionaalisen kysymyksenasettelun ja asettavat tutkimuksensa lähtökohdaksi kansalaisten omien äänten kuuntelemisen. Tavoitteena on lisätä ymmärrystä siitä, kuinka kansalaisuuden kulttuuri toimii. Tutkimuksessa ollaankin kiinnittämässä entistä enemmän huomiota kansalaisuuden elettyihin käytäntöihin (ks. myös Dahlgren 2006).

Vaikka kansalaisten näkökulmia sisällytetään kysymyksenasetteluihin aiempaa herkemmin, yksi keskeinen politiikan ja median tutkimuksen ongelma on edelleen se, että tutkimuksissa harvoin problematisoidaan itse politiikan ja median käsitteitä. Välillä onkin paikallaan kysyä, mikä itse asiassa on se politiikka, jonka nähdään vaikkapa viihteellistyvän, tai mitä mediaa tarkoitetaan, kun sen väitetään medialisovan politiikkaa. Millaisiin oletuksiin nämä subjektiivoidut ja usein yksiköistetyt käsitteet perustuvat, ja minkälaisia vaihtoehtoisia ymmärtämisen tapoja ne samalla syrjäyttävät? Schröder ja Phillips (2007) huomauttavat aiheellisesti, että ”politiikka” muodostuu aina tiettyjen diskursiivisten kamppailujen tulosta. Ainoastaan mediasuhteemme nykyinen arkipäiväisyys ja banaalius sallivat median historiallisuuden unohtamisen. Samalla häviää tietoisuus siitä, että median luonnollisuus on jatkuvan kulttuurisen lujittamisen tulosta. Tässä teemanumerossa median historiallisuudesta muistuttaa Jukka Kortin katsaus ”hullun vuoden” 1968 mediaperinnöstä. Kortin mukaan 1968 on median kehityksen kannalta käännteentekevä vuosi, jonka vaikutukset ulottuvat nyky-yhteiskuntaan saakka.

Edellä mainittu käsitepoliittinen ongelma tulee selkeästi esiin esimerkiksi teeseissä politiikan viihteellistymisestä. Onkin syytä huomata, että ”politiikka” ei voi ”vihteellistyä”, ellei politiikkaa ja viihdettä jo alun perin eroteta toisistaan. Vastaavasti, mikäli tutkimuksen lähtökohtana pidetään talouden, kulttuurin ja politiikan erillisyyttä toisistaan, monet keskeiset muutokset saattavat jäädä huomaamatta (ks. Lehtonen 2008, 24). Useat median ja politiikan tutkijat tunnistavat haasteen. Myös tämä median ja politiikan teemanumero tarjoaa johdatuksen politiikan ja median muuttuviin suhteisiin ja niiden limittäisyyteen. Samalla numero on *Tiedotustutkimuksen* viimeinen numero. Lehden toisessa pääkirjoituksessa jätetään jäähyväiset reilun kolmenkymmenen vuoden ikään ehtineelle *Tiedotustutkimukselle*. Julkaisu jatkaa nimellä *Media & viestintä: kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen lehti*. Median ja politiikan kytkökset havainnollistuvat siis myös lehden nimessä: tiedepoliittisten muutosten ja paradigmaattisen kehityksen myötä tiedotustutkimus on jo pitkään tuntunut vanhahavalta nimeltä. Uusi nimi kuvaa entistä paremmin sitä, että media ei vain kerro asioista ja tapahtumista vaan myös tuottaa, uusintaa ja horjuttaa merkityksiä. Toivomme, että mediakulttuurin ja viestinnän tutkimuksen uudet tuulet näkyvät myös entistä monipuolisempana ja kiinnostavampana sisältönä.

Kirjallisuus

- Barry, Elizabeth (2008)** Celebrity, cultural production and public life. *International Journal of Cultural Studies* 11:3, 251–258.
- Coleman, Stephen (2006)** How the other half votes. Big Brother viewers and the 2005 general election. *International Journal of Cultural Studies* 9:4, 457–479.
- Couldry, Nick (2008)** "The Media": A crisis of appearances. <http://www.goldsmiths.ac.uk/media-communications/staff/couldry-inaugural-lecture.pdf>
- Couldry, Nick & Markham, Tim (2007)** Celebrity culture and public connection: Bridge or chasm? *International Journal of Cultural Studies* 10:4, 403–421.
- Corner, John & Kay Richardson (2008)** Political Culture and television fiction: The amazing Mrs Pritchard. *European Journal of Cultural Studies* 11:4, 387–403.
- Corner, John & Pels, Dick (toim.) (2003)** Media and the Restyling of Politics. Consumerism, celebrity and cynicism. London: Sage.
- Dahlgren, Peter (2006)** Doing citizenship: The cultural origins of civic agency in the public sphere. *European Journal of Cultural Studies* 9:3, 267–286.
- Dahlgren, Peter (2003)** Reconfiguring Civic Culture in the New Media Milieu. Teoksessa Corner, John & Dick Pels (toim.) (2003) Media and the Restyling of Politics. Consumerism, celebrity and cynicism. London: Sage.
- Fraser, Nancy (1992)** Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy. Teoksessa Calhoun, Graig (toim.) Habermas and the Public Sphere. Cambridge: The MIT Press.
- Hartley, John (1999)** Uses of Television. London: Routledge.
- Herkman, Juha (2008a)** Poliitiikan viihteellistymistä vai professionaalistumista? Haastattelututkimus vuoden 2006 presidentinvaaleista. *Politiikka* 2/2008
- Herkman, Juha (2008b)** Viihdemedian rooli vaaleissa. *Tiedotustutkimus* 31:4, 4–23
- Hermes, Joke & Dahlgren, Peter (2006)** Cultural studies and citizenship. *European Journal of Cultural Studies* 9:3, 259–265.
- Jones, Jeffrey P. (2005)** Entertaining Politics – New Political Television and Civic Culture. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Lehtonen, Mikko (2008)** Kulttuuri sfäärinä ja aspektina. *Kulttuurintutkimus* 25(1): 17–28
- Richards, Barry (2004)** The emotional deficit in political communication. *Political Communication* 21:3, 339–352.
- Schröder, Kim Christian & Louise Phillips (2007)** Complexifying media power: a study of the interplay between media and audience discourses on politics. *Media, Culture & Society* 29:6, 890–915.
- Turner, Graeme (2006)** The mass production of celebrity: 'Celeroids', reality TV and the 'demotic turn'. *International Journal of Cultural Studies* 9:2, 153–165.
- van Zoonen, Liesbet (2006)** The personal, the political and the popular: A woman's guide to celebrity politics. *European Journal of Cultural Studies*, 9:3, 287–301.
- van Zoonen, Liesbet (2005)** Entertaining the Citizen. When politics and popular culture converge. Rowman & Littlefield, New York.
- Warner, Michael (2002)** Publics and Counterpublics. New York: Zone Books.